

SEKSUELLE OVERGREB PÅ BØRN, DEFINITION OG OMFANG – EN ANALYSE AF DATAMATERIALET FRA DEN DANSKE UNDERSØGELSE I 1987¹

Af BODIL STENVIG

Indledning

Nyere prevalensundersøgelser af seksuelle overgreb mod børn og unge har afdækket sociale problemer, der påkalder sig opmærksomhed fra politikere, befolkning og professionelle. Resultaterne fra disse undersøgelser er dog meget varierende afhængigt af de metoder, definitioner samt referencer, der er anvendt.

Undersøgelserne viser, at fra 6 % til 62 % af kvinderne og fra 3 % til 16 % af mændene rapporterer om seksuelle overgreb. De højeste prevalenstal knytter sig til interviewundersøgelser med en uddybende bred spørgeteknik, og de lave prevalenstal knytter sig til spørgeskemametoden og telefoninterview (Martens, 1989; Finkelhor, 1988).

Al hidtidig forskning viser, at resultaterne ikke kan forstås uafhængigt af metoden, herunder stikprøvens sammensætning og bortfald, definitionerne og analysen. Derfor er det selvfølgelig vigtigt at tydeliggøre og synliggøre sammenhænge mellem metode, definitioner og resultater, ellers bliver forståelsen af problemets karakter unuanceret og i værste fald misvisende.

Til illustration har jeg valgt at lave en sekundærundersøgelse af det danske datamateriale fra spørgeskemaundersøgelsen om seksuelle overgreb mod børn og unge, gennemført af psykolog Ingrid Leth, sociolog Bodil Stenvig og Socialforskningsinstituttet 1987/88.

Det vil fremgå, hvilke resultater man frembringer ved at anvende en definition af seksuelt misbrug inspireret af kliniske erfaringer, samt hvilke resultater man frembringer ved at anvende en definition inspireret af borgerlig straffelov kap. 24 (Forbrydelser mod kønssædeligheden) samt § 210 i kap. 23 (Forbrydelser i familieforhold). Men først lidt information om spørgeskemaet og grundresultater fra den danske undersøgelse.

---

¹ Artikel på baggrund af oplæg til nordisk arbejdsgruppemøde om omfangsundersøgelser af seksuelle overgreb mod børn den 15. og 16. september 1989 på Københavns Universitet.

Om spørgeskemaet

Det danske spørgeskema er udformet med udgangspunkt i et norsk spørgeskema anvendt til en lignende undersøgelse. (Sætre et al., 1986).

Indledningen omhandler sosio-økonomiske baggrundsvariable. Derefter følger spørgsmål om seksualoplysning, seksuel debut samt seksuelt misbrug. Spørgeskemaet afsluttes med spørgsmål om psykisk helse.

Spørgsmålene om seksuelt misbrug indledes med en definition: »Seksuelle handlinger, som voksne ikke burde gøre mod børn . . .«, dvs. vi aktiverer en kulturel norm for at spore respondenterne ind på emnet.

Herefter spørges, om man kender til børn, der er blevet seksuelt misbrugt. Et spørgsmål, der er mindre følsomt end det efterfølgende filterspørgsmål, der lyder: »Har du selv været udsat for seksuelt misbrug/overgreb før du blev 18 år« – med svarmulighederne ja eller nej.

Ud fra besvarelserne af dette spørgsmål er det ikke muligt at vide, hvilken forståelse af begrebet eller hvilke erfaringer, der får respondenterne til enten at svare ja eller nej. Gruppen, der svarer ja, går dog videre til spørgsmål om bl. a. de konkrete handlinger, hvem krænkeren var, hvilke metoder krænkeren anvendte, antal gange, alder ved 1. overgreb, krænkerens alder, følelser, netværk etc.

Spørgeskemaets besvarelser gør det således muligt at analysere besvarelserne ud fra definitioner, der vælger offerets alder, aldersforskel mellem offer og krænker samt selve handlingen forskelligt, hvorved der fremkommer forskellige resultater/billeder af såvel omfanget som karakteren af det seksuelle misbrug.

Metode og population

Vi har anvendt spørgeskemametoden til indsamling af disse data. Metodevalget er begrundet i beskyttelse af respondenternes anonymitet, men selvfølgelig også i, hvad der var såvel praktisk som økonomisk muligt.

Spørgeskemaet er udsendt til en tilfældigt valgt gruppe i befolkningsregistret på 2000 personer mellem 17 og 51 år.

Spørgeskemaet blev besvaret af 1325 personer, hvilket giver en svarprocent på 66. Den relativt høje svarprocent tilskrives vi udsendelsen af 2 rykkerbreve til gruppen, der endnu ikke havde besvaret. I et af rykkerbrevene gjorde vi opmærksom på, at det var muligt at nægte, dvs. at indsende spørgeskemaet ubesvaret, hvilket 108 (5,4 %) benyttede sig af.

Anonymitet og følelsen af anonymitet

Respondenternes anonymitet skal af forskningsetiske grunde beskyttes, hvilket betyder at oplysningerne af forskere skal betragtes og behandles som fortrolige. Det sikres gennem forskellige tekniske procedurer samt selvfølgelig den anonyme formidling af resultaterne. Vi havde af økonomiske grunde valgt at give

spørgeskemaet et løbenummer – hvilket gør rykkerproceduren betydeligt billigere. 45 personer valgte at overstrege dette nummer, heraf 3, som også rapporterede om overgreb.

Hvordan befolkningen opfatter vigtigheden af anonymitet er i sig selv en undersøgelse værd. Enkelte følte sig krænkede (vrede), fordi de fik tilsendt spørgeskemaet og rejste spørgsmål som: hvorfor mig? etc. – andre ringede/kom for at fortælle om de nærmere omstændigheder og den sociale kontekst, det seksuelle overgreb foregik i.

Etiske overvejelser i forbindelse med undersøgelse af dette tabuemne er selvfølgelig helt nødvendige. For at afbøde utilsigtede reaktioner gav vi respondenterne mulighed for at kontakte psykolog Ingrid Leth med evt. spørgsmål og behandlingsbehov, hvilket ca. 100 benyttede sig af.

Bortfald

For at vurdere undersøgelsens repræsentativitet er det vigtigt at se på såvel besvarelsens som på bortfaldets sammensætning.

Den gennemsnitlige svarprocent er på 66; 71 % i København har besvaret skemaet, og 55 % i Vestjylland. De øvrige landsdele har svarprocenter imellem disse to yderpunkter.

Der er flere kvinder end mænd, der har besvaret, og de 21–30 årige har den højeste svarprocent, hvorimod 18–20 årige har den laveste. Civilstandsfordelingen i såvel besvarelsenerne som bortfaldet er normalt fordelt.

Hvad det ville have betydet for hovedresultatet, hvis alle havde besvaret skemaet, er selvfølgelig vanskeligt at bedømme, men umiddelbart adskiller bortfaldsgruppen sig ikke radikalt fra den gruppe, der har besvaret.

Væsentligst i denne sammenhæng er det, at vi tolker besvarelsenerne som rapporteringsparathed. Derfor har vi også afstået fra at beregne usikkerhedsgrænser samt at opregne tallene på hele befolkningen.

Grundtabeller og analyseproblemet

De rådata, vi har indsamlet, viser et bredt spektrum af seksuelle overgreb – 137 forskellige cases indgår i undersøgelsesgruppen.

Tabel 1. Har du selv, før du blev 18 år, været udsat for seksuelt misbrug/seksuelle overgreb (subjektiv vurdering)?

	Mænd		Kvinder		Uoplyst køn*	Pct.	Total
	Pct.	N	Pct.	N			
Krænkede	7	40	14	96	1	10,5	137
Ikke krænkede	93	586	86	599	3	89,5	1.188
Total	100	626	100	695	4	100,0	1.325

* Uoplyst køn udgår i den videre analyse, d. v. s. udgangspunktet er 136 krænkede.

De 136 cases/spørgeskemaer er meget informative. De viser blandt andet, at besvarelsene ikke skiller sig væsentligt ud fra andre omfangsundersøgelser, der har anvendt samme metode, f. eks. de øvrige skandinaviske undersøgelser. Skønt der selvfølgelig er forskelle. I flere tilfælde er det danske spørgeskema mere informativt. Blandt andet med hensyn til offerets relation til krænkeren, baggrundsvARIABLE og kriminologiske spørgsmål.

Vi har altså et troværdigt datamateriale at analysere, men hvordan gør vi, så det bliver til meningsfuld information om problemets omfang og karakter.

Definition af seksuelt misbrug af børn – udviklet ud fra klinisk praksis med øjre for seksuelle overgreb:

Et af udgangspunkterne for undersøgelsen var at afklare, om antallet af ofre er større end hidtil antaget ud fra en definition af seksuelt misbrug som en form for

Tablet 2. Alle konkrete seksuelle handlinger, som blev rapporteret.

	Mænd		Kvinder		I alt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1. Forslag eller trusler om medvirken ved seksuelle handlinger	11	9	17	7	28	7
2. Kys eller kæl på seksuel måde	11	9	42	16	53	15
3. Se på, at en anden viste sine kønsdele frem	13	11	31	12	44	11
4. Måtte overvære voksnes samleje	2	2	0	0	2	0
5. Måtte overvære voksnes fremvisning af pornografisk materiale	2	2	1	0	3	1
6. Måtte vise mine kønsdele frem til en anden	10	8	7	3	17	4
7. Blev berørt eller taget på på en seksuel måde	15	12	48	18	63	16
8. Mine kønsdele blev berørt eller taget på	19	15	43	16	62	17
9. Måtte berøre eller tage på en andens persons kønsdele	14	11	26	10	40	10
10. Samleje uden at trænge ind	7	6	14	5	21	5
11. Samleje med munden	4	3	6	3	10	3
12. Samleje ved indtrængen i endetarm ...	5	4	1	0	6	2
13. Almindeligt samleje	5	4	15	6	20	5
14. Andre former for seksuelle overgreb	5	4	10	4	15	4
Seksuelle handlinger i alt*	123	100	261	100	384	100

* I gennemsnit rapporterer kvinderne om 2,7 handlinger, mændene om 3 seksuelle handlinger.

børnemishandling, hvor et barns fysiske og psykiske integritet krænkes, fordi den voksne benytter sin mere magtfulde position til ved hjælp af barnet at tilfredsstille egne behov for seksuel kontakt. Spørgeskemaet er dog bygget op omkring en række konkrete handlinger som fremgår af tabel 2.

I primæranalysen (Nordisk Psykologi, 1989 (5), s. 383-393) har vi lagt afgørende vægt på, at respondenterne subjektivt tilkendegiver, om de har været udsat for seksuelt misbrug eller ej. Det betyder, at vi har betragtet alle, der har svaret ja til spørgsmålet om oplevet overgreb, jf. tabel 1.

På den baggrund kan vi konkludere, at 10,5 % rapporterer om seksuelle overgreb, fordelt på 7 % mænd og 14 % kvinder. Repræsenterer disse prevalenstal et højere eller lavere niveau af seksuelle overgreb mod børn og unge end hidtil antaget? Spørgsmålet kan ikke besvares entydigt, fordi der ikke eksisterer ældre danske undersøgelser, som er direkte sammenlignelige med denne.

Berl Kutchinsky har i 1969 gennemført en undersøgelse om pornografi og seksualforbrydelser i København. Undersøgelsen omfatter 198 mænd og 200 kvinder, et repræsentativt udsnit af Københavns voksne befolkning, der af interviewere af samme køn blev udspurgt om deres seksuelle erfaringer med voksne. Resultatet heraf viser, at 11 % af mændene og 21 % af kvinderne har været udsat for mindst et tilfælde af seksuelt overgreb, da de var under 15 år. De mere alvorlige tilfælde, hvor der er tale om fysisk uterlighed, forekom blandt 8 % af alle de adspurgte kvinder, og i 1 % var der tale om incest, den resterende del var overgreb af ekshibitionistisk eller verbal karakter. (Kutchinsky, 1972).²

Da der i de 2 undersøgelser er anvendt forskellige indsamlingsmetoder og spørgeteknik, er de ikke direkte sammenlignelige. Dertil kommer, at de to undersøgelseres resultater er forskellige, idet Berl Kutchinsky har anvendt begreber fra straffeloven og Ingrid Leth m. fl. anvender 3 grovhedskategorier, der ikke direkte kan sammenlignes med straffelovens begreber.

Hvis vi alligevel sammenligner de 2 resultater, kan vi konkludere, at omfanget af overgreb er faldet betydeligt fra 23 % i 1969 til 10,5 % i 1987, men at alvorlige overgreb på kvinder er steget fra 8 % i 1969 til 14 % i 1987! Det giver absolut ingen mening, men viser derimod, at de 2 undersøgelser ikke umiddelbart er sammenlignelige. Niveauerne i begge undersøgelser er dog så høje, at problemerne ikke bør overses.

Et af formålene med denne sekundæranalyse er at øge forståelsen om disse problemer ved i højere grad at gøre det muligt at sammenligne de 2 undersøgelser, fordi jeg her anvender samme begreber og definitioner som Berl Kutchinsky.

Ved at lægge et historisk/aldersperspektiv på 1987-materialet kan spørgs-

² Tallene er bearbejdet af Kutchinsky.

målet om udviklingen i overgrebsniveauet belyses. De 3 grupper – 18–24 årige, 25–39 årige og 40–50 årige – rapporterer alle om 10–11 % overgreb. Det giver grundlag for at antage, at niveauet for seksuelle overgreb mod børn i samfundet ikke er voksende, men stabilt, og sandsynligvis ikke så let bliver påvirket af ideologiske strømninger. Spørgsmålet trænger dog stadigvæk til bedre belysning, da f. eks. en amerikansk undersøgelse (Diana Russel, 1986) argumenterer for det modsatte.

Overgrebenes grovhed

Hvordan vurderer vi grovheden af seksuelle overgreb mod børn? Det er et relativt uudforsket område, og der foreligger langt fra konsensus med hensyn til grovhedsvurderingskriterier.

For at løse problemet blev respondenterne i spørgeskemaet (1987) bedt om at afkrydse alle de seksuelle handlinger, som forekom ved de(t) seksuelle overgreb – i gennemsnit har de krænkede angivet 3 handlinger. Dernæst blev de bedt om at understrege den handling, som de fandt værst. Det viste sig, at denne dobbeltinstruks ikke var fulgt af ret mange.

For at vurdere tilfældenes alvor valgte vi at foretage en kategorisering ud fra den groveste handling (efter vores skøn), som hver respondent havde angivet. Vi har inddelt de seksuelle handlinger i milde, grove og meget grove ud fra kriterier, der angår tætheden mellem offer og krænker, samt i hvilken udstrækning offeret har været nødsaget til at være aktiv deltager i den seksuelle handling. Disse kriterier er funderet i kliniske erfaringer og ligger til grund for opdelingen i tabellen nedenfor. Der behøver således ikke at være overensstemmelse med graden af krænkelse, som ofrene kan have oplevet ved et seksuelt overgreb, og vores vurdering.

Kategoriseringen fremgår i tabel 3 i sammenhæng med tabel 2.

54 %, dvs. lidt over halvdelen af de rapporterede overgreb, betragter vi som meget grove, og vi kan konstatere, at mænd rapporterer om meget grove seksuelle overgreb oftere end kvinder.

Tabel 3. Karakteren af de seksuelle overgreb.

Overgrebets karakter	Mænd		Kvinder		I alt	
	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal
Mild handling 1–5	5	2	14	13	11	15
Grov handling 6–8	31	12	37	35	35	47
Meget grov handling 9–13	64	25	49	47	54	72
I alt	100	39	100	95	100	134

2 uoplyst m. h. t. handling.

Der er således en høj andel af meget grove overgreb, som tildels hænger sammen med, at vi medtager overgreb, hvor offeret har rapporteret, at han eller hun har måttet berøre eller tage på en anden persons kønsdele.

Baggrunden for dette er, at offeret har måttet være aktiv i forbindelse med overgrebet, og derfor kan udvikle en efterfølgende skyldfølelse (jeg gjorde det jo selv!). Samtidig viser en nærmere analyse af besvarelsene, at de 40 brugere af denne svarkategori har angivet i gennemsnit fire handlinger, som giver indtryk af en gensidig seksuel aktivitet, som nødvendigvis ikke behøver at være tilfældet med f. eks. et almindeligt samleje. Hvor til gengæld den fysiske tæthed er stor.

Dette eksemplificerer i sig selv vanskelighederne ved at vurdere grovheden af et seksuelt overgreb. Blot skal det her anføres, at bag alle opdelinger gemmer der sig et skøn!

Det skal understreges, at det er forbundet med usikkerhed at foretage en opdeling i grovhedskategorier ud fra den seksuelle handling belyst via et spørgeskema. Dels forbigås offerets oplevelse til fordel for nogle almene vurderinger, dels burde den seksuelle handling vurderes i sammenhæng med alder, overtalessesmetoder og hele den sociale kontekst, som kun ufuldstændigt kan inddrages via et spørgeskema. Alligevel anvender vi grovhedskategorierne for at gøre materialet mere overskueligt.

Familie- og tidsperspektiv

Vi har også bearbejdet materialet ud fra andre vigtige karakteristika ved overgrebet, der i en vis forstand overskygger selve handlingen, fordi disse forhold spiller en afgørende rolle for offeret: nemlig om der er tale om et overgreb inden for eller uden for familien. Samt om der har været tale om en længerevarende misbrugsrelation. I 37 % af de rapporterede overgreb har offeret været i familie med krænkeren. En højere andel end såvel i den norske som de svenske undersøgelser.

Der er ingen grund til at antage, at det danske materiale er misvisende, tværtimod må man antage, at vi belyser dette forhold bedre, fordi det danske spørge-

Tabel 4. De rapporterede tilfælde af seksuelle misbrug/ovrgreb fordelt på køn mht. overgreb inden for og uden for familien.

Inden for/uden for familien	Mænd		Kvinder		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Inden for	10	25	40	42	50	37
Uden for	29	73	55	58	84	62
Uoplyst	1	2	1		2	1
I alt	40	100	96	100	136	100

skema gav flere og mere konkrete svarmuligheder på dette punkt. At angive et familiemedlem som krænker, er under alle forhold meget vanskeligt, men når det sker, er det ofte rigtigt. Skønt i dag kan selv en familierelation være uklar. Var det f. eks. en onkel eller en ven af familien? En onkel eller en stedfar?

De 37 % af casene udgør en særlig risikogruppe, fordi børn generelt har et tillidsforhold til familiemedlemmer inkl. onkler, der gør det vanskeligt for dem at afvise tilnærmelser og vanskeligere at fortælle om.

De familier, hvor den tillid brydes, har særlig brug for støtte.

Tidsperspektivet

Et af de forhold, der i klinisk erfaringsopsamling på dette område bliver tillagt betydning, er varigheden af det seksuelle misbrug. Har der været tale om en længerevarende misbrugsrelation, kan det give offeret alvorlige skader. Vi har derfor forsøgt at lægge en tidsdimension på casene ved at opdele dem i éngangs- og flergangsovergreb (fra 2 til mere end 10 gange).

I 47 % af de rapporterede overgreb var der tale om éngangsovergreb. I 48 % af tilfældene var der tale om flere overgreb, og der kan i disse være tale om længerevarende misbrugsrelation. I de sidste 5 % var der ingen oplysning om disse forhold.

De ofre, der rapporterer om flergangsovergreb, hører på grund af tidsdimensionen også til en særlig risikogruppe.

Undersøgelsen viser, at de fleste ofre kender krænkeren. I minimum 77 % af de rapporterede overgreb er krænkeren en person fra familien eller omgangskredsen.

Alder ved 1. overgreb

Selv om der er usikkerhed forbundet med såvel oplysninger om alder ved 1. overgreb som om krænkerens alder, giver de alligevel vigtige informationer om overgrebene.

64 % af ofrene var under 12 år ved 1. overgreb, men kun 10 % rapporterer om overgreb fra deres 6 første leveår. Det er vanskeligt at huske den tidlige barndom, hvorfor en underrapportering om overgreb fra den periode er meget sandsynlig. I primæranalysen har vi peget på, at børn under 12 år har vanskeligt ved at overskue, vurdere eller forsvare sig mod seksuelle tilnærmelser, hvorfor en forebyggende indsats bør rette sig mod de voksne, der har et ansvar for børnene.

20 % rapporterer om overgreb, der har fundet sted i 13–14 årsalderen, og i 14 % af de rapporterede overgreb var offeret mellem 15 og 17 år. Mange af disse cases kan opfattes som kontaktvoldtægt – der rapporteres ikke om voldelige metoder – men ofrene har haft det så dårligt med det seksuelle samvær, evt. følt

sig presset, at de har valgt at rapportere det som et overgreb. Disse situationer kan godt danne grundlag for relevant information over for disse aldersgrupper om lyst og grænser i forbindelse med seksualitet og samvær.

Aldersforskel mellem krænker og offer

De 146 krænkerere, vi har oplysninger om, er overvejende mænd (93 %). For at fastslå, om der har været tale om et overgreb i objektiv forstand, anvendes der i mange prevalensundersøgelser et kriterium om en aldersforskel på 5 år mellem krænker og offer.

I 32 af de rapporterede overgreb (23 %) er der usikkerheden mht., om et sådant femårskriterium er opfyldt, fordi de angivne alderskategorier (f. eks. 15–20 år, 20–24 år) på henholdsvis krænker og offer ligger tæt på hinanden. 11 af disse har drejet sig om situatiner, hvor større børn har generet mindre børn, og i de øvrige er det unge, der misbruger børn eller unge.

De 15–20 årige krænkerere er overvejende drenge/unge mænd, der misbruger lidt yngre piger eller drenge.

Drenge/unge mænd er både ofre og krænkerere hyppigere end tidligere antaget. Det er derfor vigtigt at nå den gruppe med forebyggende og behandlende tiltag.

De rapporterede overgreb analyseret med udgangspunkt i straffeloven

I 11 tilfælde er både offer og krænker under 15 år, dvs. krænkeren er under den kriminelle lavalder. I 19 tilfælde er offeret 15–17 år – efter nærmere vurdering ville disse 19 sager nok ikke falde ind under straffeloven, da der ikke er tale om voldtægt, blodskam eller blufærdighedskrænkelser. Disse 30 cases falder derfor bort, når udgangspunktet er straffelovens.

Der er således 106 cases tilbage, som ud fra et samlet skøn over den seksuelle handling, krænkeren, og i nogle tilfælde også anvendte overgrebsmetoder, kan placeres i kategorier – blodskam, anden kønslig omgængelse, blufærdighedskrænkelser etc. – hentet fra straffeloven³.

Blodskam (§ 210) i lovens forstand indebærer, at en person har samleje med en slægtning i nedstigende linie eller med sin broder eller søster. Den beslægtede i nedstigende linie er selv straffri. Hvis der har været tale om anden kønslig omgængelse end samleje, bliver straffen forholdsvis mindre. Blodskam er også en forbrydelse imod familieforholdet, fordi den giver mulighed for indavl.

Et fuldbyrdet samleje foreligger, når det mandlige lem er indført i kvindens vagina. Men ikke, hvis det f. eks. er i endetarmen. Samleje med børn under 15 år er ubetinget forbudt. I begrebet anden kønslig omgængelse ligger, at handlin-

³ I et samarbejde med Annelise Kongstad har jeg gennemgået og vurderet spørgeskemaerne.

gen skal være samlejelignende eller skal virke som erstatning for et egentligt samleje. Ved blufærdighedskrænkelser efter § 232 i kap. 24 kræves, at gerningsmanden ved uterligt forhold krænker blufærdigheden.

De givne situationer giver kun ringe vejledning om grænsedragning mellem blufærdighedskrænkelser og »anden kønslig omgængelse«. Politiet vil ved anmeldte overgreb i efterforskningen forsøge at afdække det konkrete handlingsforløb, og domstolen vil, hvis der rejses anklage på den baggrund, vurdere sagen.

I denne sammenhæng – vurderingen af de 136 spørgeskemaer – har vi fulgt den praksis at placere en case som blufærdighedskrænkelser, hvis der ikke var afkrydset ved almindeligt samleje eller samlejelignende handlinger. Der er dog selvfølgelig tale om et skøn ud fra spørgeskemaets oplysninger. Resultatet fremgår af tabel 5.

Tabel 5. De rapporterede seksuelle overgreb fordelt ud fra kategorier inspireret af straffeloven.

	Offerets køn		
	Mænd	Kvinder	I alt
Blodskam (samleje med slægtning i nedstigende linje	0	4	4
Blodskam (samleje mellem søskende)	0	2	2
Anden kønslig omgængelse mellem slægtninge i nedstigende linje/søskende	1	6	7
Blodskam mellem to af samme køn	1	0	1
Samleje med stedbarn, adoptivbarn	1	4	5
Samleje med barn under 15 år	7	8	15
Voldtægt	0	1	1
Anden kønslig omgængelse	0	3	3
Blufærdighedskrænkelser	13	51	64
I alt	23	79	102

Selve omfanget af cases er reduceret til 102, dvs. en prevalens på 8 %, hvilket er lavere, end når den klinisk inspirerede definition anvendes. 4 cases har vi ikke kunnet placere, fordi det beskrevne ikke kan betragtes som overgreb i juridisk forstand.

Langt de fleste cases må vi klassificere som blufærdighedskrænkelser, måske fordi vi savner informationer om handlinger og handlingsforløb. De overgreb, der bliver meget klart afgrænset, er den klassiske incest/blodskam, samleje mellem barn og voksen samt voldtægt. Den næststørste kategori er samleje med børn under 15 år (15 % af overgrebene).

Man kan tale om incest/blodskam i 14 tilfælde ud fra straffelovens definition. Ud af de 1.325 respondenter, der indgik, rapporterer ca. 1 pct. om et incest-forhold.

Det svarer til, hvad tidligere repræsentative undersøgelser også finder (f. eks. Kutchinsky, 1972 og Garde og Lunde, 1982).

Mørketal

Via spørgeskemaet har vi også fået væsentlig information om, hvor mange af overgrebene, der er blevet anmeldt til politiet, og hvad der sker efter politi-anmeldelsen.

Spørgeskemaet er bygget sådan op, at der efter et rapporteret overgreb spørges, om man fortalte nogen (mor, far, venner, lærere etc.) om det seksuelle overgreb, dengang da det skete. Det gjorde 49 (36 %) af respondenterne. Disse 49 bliver yderligere spurgt, om det seksuelle misbrug blev meldt til politiet. I alt har 51 respondenter dog svaret på anmeldelsesspørgsmålet, og i 13 tilfælde er overgrebet meldt til politiet.

Der er således kun 13 af de 137 rapporterede cases, der er anmeldt, hvilket giver et mørketal på 91 %.

Man kan dog også sige, at ud af de 102 overgreb, der er omfattet af straffeloven, er kun 13 blevet anmeldt, dvs. 12 %, hvilket giver et mørketal på 88 %.

Af disse 13 anmeldte sager er 3 blevet henlagt; 5 personer er blevet fundet skyldige, og 5 personer er uvidende om, hvad der skete efter anmeldelsen; disse 5 sager er formentlig også henlagt.

Der sker altså en kraftig sortering, først i forhold til om barnet fortæller om overgrebet, derefter om det bliver anmeldt til politiet (denne beslutning træffes givetvis af de voksne, der er ansvarlige for barnet), herefter udskilles de sager, hvor der kan rejses sigtelse. Denne beslutning træffes af politiet. Disse tal viser, hvor vanskeligt det er for barnet at fortælle om seksuelle overgreb, selv til deres nærmeste. Hvis en sag alene hviler på et barns udsagn, viser hidtidig praksis, at det ikke altid er tilstrækkeligt, hverken til at rejse en sag, eller for retten til at finde en person skyldig.

Konklusion

Det er to meget forskellige resultater, der fremkommer ved anvendelse af henholdsvis en definition udviklet ud fra kliniske erfaringer med offeret (primæranalysen) og en definition med udgangspunkt i straffeloven.

Styrken ved analysen med grundlag i straffeloven er, at overgreb som blodskam og samleje med børn under 15 år bliver meget klart afgrænset. Disse resultater kan sammenlignes med tidligere undersøgelser, som anvender et incest-begreb, der er i overensstemmelse med straffeloven.

Analysen med anvendelse af en klinisk inspireret definition, har sin styrke i, at den kan fremdrage vigtige træk ved det seksuelle misbrug f. eks. overgreb inden for og uden for familien, om overgrebet er sket i barnets omgangskreds, eller om der har været tale om flere overgreb fra den samme person etc. Oplysninger, som er vigtige for tilrettelæggelse af forebyggende initiativer mod seksuelle overgreb mod børn og unge.

Anvendelsen af forskellige definitioner har rejst en debat om vurderingen af et seksuelt overgrebs grovhed, samt hvilke kriterier man bør anvende i relation til, at det er et barn, der er offer. En debat, der i høj grad behøves. Det forskningsmæssige grundlag er desværre ikke tilstrækkeligt, således er der ikke konsensus om vurderingen af grovheden af seksuelle overgreb mod børn. Det skyldes dog ikke kun fraværet af forskning, men også forskellige holdninger til børns udvikling og seksualitet.

Der er i høj grad behov for at nå til konsensus omkring definitioner, metoder og tolkninger på dette forskningsområde, idet de store forskelle i prevalensen, som jeg indledte med at referere, giver et gyldighedsproblem for alle involveret i forskningen på dette område. Hvilket gør det vanskeligere for politikere og behandlere at anvende resultaterne.

Adresse: Mag. scient. soc. Bodil Stenvig
Fuldmægtig i Danmarks Statistik
Parkbo 13
DK-2500 Valby

Litteratur

- Borgerlig straffelov. Udgave 1987.
- Finkelhor, D. m. fl. (1986): A Sourcebook on Child Sexual Abuse USA. Sage.
- Garde, K. m. fl. (1982): Voksne kvinder – En undersøgelse af 40-årige danske kvinders seksuelle adfærd, oplevelse, viden og holdning. Lindhardt og Ringhof, København.
- Greve, V. (1988): Strafansvar. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Kutchinsky, B. (1972): Pornografi och sexualforbrytelser. Geber, Uppsala.
- Leth, I., Stenvig, B., Pedersen, A. (1988): Seksuelle overgreb mod børn og unge. I: Nordisk Psykologi Vol. 5.
- Martens, P. L. (1988): Seksual Brott mot Barn. Brottsforebyggande Rådet. Stockholm.
- Russel, D. E. H. (1986): The Secret Trauma: Incest in the Lives of Girls and Women. Basic Books, New York.
- Sætre, M., Holter, H. og Jebsen, E. (1986): Tvang til seksualitet. Cappelen, Oslo.